

Policratici Contenta

Johannes <von Salisbury, Bischof>

Parrhisius, 1513

Ca. vii. De cibariis & su[m]ptuariis legib[us] veteru[m] ad
i[n]te[m]pera[n]tia[m] coerce[n]da[m]: & d[ifferent]ia earu[m] s[ecundu]m
portunianu[m]: & de i[n]te[m]pera[n]tia anthonii: & frugalitate ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70332)

De cibariis & sumptuariis legibus veterum ad intemperantiam coercendam: & differentia earum fm portunianum: & de intemperantia anthonii & frugalitate iulii cesaris: de augusto & denerone. G. & caligula & vitellio & metello.

Capitulum. VII.

DRima ergo omnium ad populum lex orchia prenit prescribens summā & numerum conuiuiarum/ verū tamen immoderationem sumptuum: nequaquam cohibuit quin vnicuique liceret pro arbitrio bona sua inter paucos consumere. Secuta ergo est lex fauina: que etiam sumptibus modum fecit: scriptaque in omnes vt non solum ciues vrbanī: sed omnes vbiq; italie lege sumptuaria tenerentur. Nam in eo didie legis vis consistit. At istis adiecta est & licinia q̄ numero conuiuiarum & quantitati sumptuum & cautioni locorū/ dierum & temporum prescripsit regulā: ne quotidianis liceret exultare conuiuīs dies certos prefiniēs quibus est permissum conuiuari. Ergo etiam sobrietate seculi/ prescriptioe legū coercetur expēsa cenarum. Siquidem ab initio cepit radix luxurie pullulare. Vnde & vetus verbum est/ leges bone ex malis moribus procreantur. Lex quoque cornelia sūptuaria adiecta est poribus/ in qua non cōuiuiorum magnificentia prohibita est/ nec gule modus factus: sed minora precia reb⁹ imposta. Sed quib⁹ rebus? q̄ exquisitis/ & pene incognitis generibus deliciarum: q̄s illic pisces: quasq; illic offulas nominat/ & tñ precia illis minora constituit. Ausim dicere vt vititas edulium animos hominum ad parandas obsoniorum copias incitaret & gule seruire etiam qui paruis essent facultatibus possent. Ergo ad prime luxuriosus & & prodigus videri potest: cui hec tāta in epulis vel gratuita ponantur. Preterea lucius sylla lepidus consul auuis restio leges traduntur tulisse cibarias/ sic enim sumptuarias leges catho appellat. Differunt tamen/ q̄ cibarie gulam iugulāt/ sumptuarie altimodam. (Vt ait Portunianus) luxuriam prohibent. Hoc autem magne libertatis laudibus effert: q̄ cum multe leges de cenis & sumptibus ferrentur ad populum castigantissime illius vigor diu obtinuit que nil obscenum habet quia nil probat occultum. Precepit enim vt patentibus ianuis pranfitaretur: & cenitaretur: vt sic oculis ciuiū testibus factis: luxurie modus fieret. Hoc autē iō tuto pbat portunian⁹: q̄a apd pplm castigatū: & posterior(respectu aureū: laudi erat frugalitas: & paupertas nō

Lex orchia.

Lex fauina
de sumptibus
moderatis.

Lex licinia de
numero cōuiu
uarū rē.

Lex cornelia.

Leges cibari
rie lucij sille/
lepidi cōsulis
auui restionis
Portunianus

Politratici de Curialiū nugis.

*Lex anthonii
de cohibendis
sumptibus.*

*De iulio gayo
cesare.*

*Anthoni et
cleopatre lux
uria.*

poterat esse cōtemptui vel rubori. Nec verendū erat vt ad cenā alienā quispiā inuitat⁹ ipudēter irrueret. Superuenire enī fabulis nō euocatos haud equidē turpe existimaf. Verū sponte irruere in cōuiniū aliis preparatū: nec homero sine nota vel in fra tre memoratū est. Ceterū leges ille valupate siue valuifrage: licet portuniani iudicio optime fuerint/obstinatione tñ luxurie et vitiorum inuicta concordia nullo abrogante irrite facte sunt. Anthonius & si nulli sūptuarie legi paruerit: legem tñ de cohibēdis sumptib⁹ tulit. Homo quidē temerarius sed manu inuailidus & luxurie dedit⁹ vsq; quaq; sumptuūq; merito magno pōpeio successit ex decreto. Gaii cesaris de quo triūphatore orbis vilis adulator & homovitiis sordidus triūphauit. Captus est tñ cesar virtutis imagine: eo q; pfusione pecunie/& conuisceratio nib⁹/ & latronū/ & hystriōnū stipatū magnificus vulgariter videbas. Ergo bene agif cū principib⁹ popularib⁹ qui ex necessitate cogūtur ad custodiā fame vilissimis nebulonibus adulari. Nā in republica nemo tyrannorū cesare magis accessit ad principē. Licet enī rempublicā oppressisset: popul⁹ tñ roman⁹ omnia que ipse detriuerat approbavit: forte veritus seditionē/ & ciuilibelli recidiuā passionē. Opinio tñ preualuit/ vt quia summa virtute id est clemētia predict⁹ fuerat: statuta ei⁹ quasi ex maxima parte benigniora populus approbaret. Vnde in laude eius Cicero ait. Nulla de virtutib⁹ tuis: nec admirabilior/ nec gratior misericordia est. Piū ergo aīm egregie virtutis imagine facile supplātauit anthonius. Hic enī cū quicquid mari/ aut terre/ aut etiā celo gigneret ad satiandā ingluuiē suā natū existimās faucibus/ aut dētibus subderet: eaq; re captus/ de romano iperio facere vellet egyptiū regnū: cleopatra vxor que vici a romanis nec luxuria dignaret⁹: spōsione prouocauit insumere se posse in vnā cenā sextertiū centies. Id mirū anthonio visum: nec moratus spōsione contēdit: dign⁹ culina minatus plancus qui tā honesti certaminis arbiter elect⁹ est. Altera die cleopatra pertentans anthoniū pollucibile sane parauit cenā: sed quā nō miraretur anthoni⁹: quippe qui omnia que apponebant ex quotidianis opibus agnosceret. Tūc regina arridens phialam poposcit: cui nō nihil aceti acris infudit: dimisitq; festinabūda illuc vnionem ex altera aure dēptum/ & eūdem mature dissolutū/ vti natura est eiusdē lapidis absorbuit. Et quis eo facto sponsione vicisset: quippe cū ipsa margarita cēties sextertiū sine contentione euallisset/ manū tñ ad alteri⁹ vnionē auris similiter admouit/ nisi

minatus planctus iudex seuerissimus superatum anthoniū ma-
ture pronunciaffet. Ipse autē vnio cuius magnitudinis fuerit: in-
de colligi poterat q̄ q̄ superfuit postea victa regina & capta egypto/romā delatus dissectusq̄ est: & facta est ex vna margarita
due/impositeq̄ simulachro veneris & mōstruose magnitudinis
in tēplo qđ pantheon appellat. Sed his & similib⁹ demeruit in-
temperatissim⁹ & flagitiosissim⁹ nō populi romani: sed & tutuz
publicus hostis/ne edictum qđ triūuirat⁹ tēpore de sumptibus
posuit/legis nomen habeat aut vigorem. Locū autē imo & ne-
cessitatem legibus fuisse cibariis: vel ex eo constat q̄ cibariorū
diligendorū regulā luxuria adinuenit. Testatur hoc marc⁹ var-
ro/qui enumeratis que in aliquibus ptibus italie optima ad victū
gignant: pisci tyberino his & his tribuit palmam/i libro vn
decimo. Rerū humanarū ad victū optima /fert ager campanus
frumentū: salernus vinū: cassinas oleū: tusculan⁹ ficum: mel ta-
rentinus: piscem tyberis. Hec varro. Sed inter eos precipuū lo-
cum luppus tenuit: & quidem is qui inter duos pontes capt⁹ es-
set. Id ostendūt tum multi alii: tū etiā gaius titius vir etatis
luciniane/in oratione qua legē phāniā suafit. Cui⁹ & ba ideo po-
nēda sūt: quia nō solū de lупpo inter duos pontes capto erūt tes-
timonio: sed etiā mores quibus tunc pleriq̄ viuebant facile pu-
blicabunt. Describens enim prodigos homines in forū/ ad iudi-
candū ebrios cōmeantes /qui q̄ soleant inter se smocinari: sic ait
Ludunt alea studiose delibuti vnguentis scortis stipati: vbi ho-
re decem sunt: iubent puerū vocari: vt comitium eat percuncta-
tum: quid in foro gestū sit qui suaserint: qui dissuaserint: q̄t trib⁹
iusserint/quot vetuerint. Inde ad comitiū vadūt ne litem suam
faciant. Dum eant nulla est in angiportu amphora quā nō im-
pleāt/ quippe qui vesicam plenam habent vini. Veniunt in co-
mitiū tristes: iubent dicere quorum negociū est/narrant. Iudex
testes poscit/ ipius ad nutum: vbi redit: ait omnia se audiuisse: ta-
bular poscit: litteras inspicit: vix pre vino sustinet palpebras. Eū-
ti in consilium ibi hec oratio. Quid mihi negocii est cum istis
iugatoribus? Potius q̄ potemus mulsum mixtum vino greco.
Edimus turdū p̄guem: bonumq̄ piscem: luppum germanum
qui inter pontes captus fuit. Hec titius. Sed & plinius sui tem-
poris eleganter tetigit gulam. Cum enim scriberet de pisce an-
cipensere: qui licet rar⁹ esset precium eius viluerat/ post premif-
sa subiecit: nullo in honore nunc est: quod equidem miror cū sit
rarus inuentu. Sed non diu stetit hec parsimonia. Nam tempo-

Marc⁹ varro.

Hec p̄ magnū
p̄cessum sunt
in macrobio
de saturnalib⁹

De gayo titio.

De plinio.

Piscis an-
cipenser.

A

Policratici de Curialiū nugis.

**Samonicus
serenus.**

**De guillelmo
p̄mo rege an-
glozum.**

**De gayo cesa-
re.
Portunian⁹.**

ribus seueri principis samonicus seren⁹ vir seculo suo doct⁹ sub-
iciens verba plinii/nō est dubiū ait hunc piscem nullo in hono-
re traiani tēporibus extitisse: verū ab eo dici/apud antiquos fu-
isse in p̄cio. Ego autē testimoniis palā facio vel eo magis q̄ gra-
tiam eius video ad epulas quasi postliminio redisse. Quippe q̄
dignatione nostra cum interfim cōuiuio sacro aiaduertā hunc
piscem a coronat⁹ ministris cū tibicine introferri. Lōgum erit
si oīa que leges cibarias induxerunt: vel a cibariis legibus nata
sunt voluero enarrare: cū nec luxus morū sermone valeat cōpre-
hendi/& sint plurima seculo nostro incognita: que illi vel h̄bis
exp̄mere: vel exercere moribus poterūt. Sicut enī grecia capta
ferū victorē cepit/ & artes intulit agresti latio. Sic oīm gētium
mores boni & mali romanū victorē profecuti sunt. Siquidē nu-
mina imo demonia gentiū supstitiosius q̄ religiosi⁹ aduocabāt/
magnāq; sibi visi sunt assequi religionē/ quia nullā respuerāt fal-
sitate. Deos tutelares nō tam pio q̄ impio cultu oībus subtra-
hebant: vt oēs in vna vrbe collecti i illius custodia iugit̄ vigila-
rent. Sic & que vbiq; locorū placuisse audierāt i urbē traiecerūt:
vt esset vnde possēt gratiā oīm in se & gloriā puocare. Si se ali-
quid fecisse visus est rex anglorū Guilhelmus p̄mus: cuius h̄tu-
ti normannia/ cenomānis & tandē maior britannia cessit. Assū-
pto nāq; dyademate/ & pace cōposita: legatos misit ad exter-
nas nationes: vt a p̄claris omniū domib⁹ quicqd̄ eis magnificū aut
mirificū videretur auferret. Defluxit ergo in insulā opulētā/ &
que fere sola bonis suis est in orbe cōtenta: quicquid magnificē-
tie imo luxurie potuit inueniri. Laudabile quidē fuit magni vi-
ri p̄positum: qui h̄tutes omniū orbi suo volebat infundere: s̄ in
eo arbitrato laudabilius extitisset/ si in gentē quā armis vicerat
& quā luxurie p̄uicerat magnitudo legē tēperatiē p̄mulgasset.
Sane fructuosius esset eam roborare verbo & ope q̄ lasciuendi
ab auctoritate multorū magnorūq; propagare audaciam. Sec⁹
egisse gaiū cesarem pace vrbi reformata/ portunianus qui sum-
ptuarie legis insistens vestigio/ domū ciuilem potius q̄ impera-
toriam/ in mēsa prima/ tribus solēnibus pulmētis siue feracis
statuit esse contentā/ dum tamē bellaria parētetica p̄ necessita-
te aut dignitate personarum aut exercenda liberalitate aut solē-
nitate diei p̄mis mensis licuerit immiscere. Solēnia quidē pul-
menta sunt que in omnes pertrāseūt/ & a grecis catholica/ hoc
est vniuersalia nominantur. Parentetica vero que ex causa ne-
cessitatis aut vrbanitatis in p̄ceptam aliqua ratione veniunt

partem: sic dicta/ eo q̄ solēnibus id est vniuersalibus particula-
 riter soleant interponi. Nec enim pulmenta in olere aut in legu-
 mine dumtaxat constare certum est: tum ex multis tum ex eo
 q̄ patriarcha isaac de venatione filii sui sibi pulmētum fieri im-
 perauit. Significant autē bellaria omne genus mense secunde.
 quoniam ibi solent apponi q̄ pulchriora sunt & delicatiora. Hoc
 autē nomine vtitur marcus varro. Bellaria (inquit) ea maxime
 mellita sunt/ que mellita non sunt. Quod forte eo referri potest
 q̄ vtenti gratiora sunt ea que necessitas appetit: q̄ que irritatio
 gula inuenit. Sed forte pusilli animi videtur qui ad hunc modū
 prime mense luxuriam cohibet/ aut qui facit in talibus mentio-
 nem legis sumptuarie. Nec tamen cesare maior est/ aut munis-
 ficentior quisq̄/ eorum qui morum rerumq̄ iactura exercent gu-
 lam/ luxurieq̄ obsequuntur: seruiunt vanitati: & nequitiam aut
 negligētiam suā nitumē liberalitatis imagine consolari. Quis
 cesare augusto frugalior qui in summo fastigii culmine secūda-
 rio pane & pisciculis quos vulgo spinaticos vel ripiliōes vocāt
 contentus erat: & non nisi necessitate vrgente comedebat: vel
 amico? Quis nerone gulosior aut sumptuosior. Et tamen hic
 nunq̄ magnus aut laudat⁹ erit alicui sapienti/ non magis q̄. G.
 caligula aut vitellius: sed etiā mimus? Nam & hic prādia & ce-
 nas & comestationes immodice frequentabat. Famosissima su-
 per ceteras fuit cena in qua inuitat⁹ a fratre fuit: habēs duo mi-
 lia lectissimorum piscium septem milia auium: hanc quoq̄ ipse
 exsuperauit in dedicatione patine: quam ob immēsam magni-
 tudinem clypeum minerue appellauit. In hac phasianorum &
 pauonum cerebella/ linguas phenicopterum/ murenarū lactes
 ex certis maris partibus petitarum commiscuit. Nunquid iu-
 lio vel augusto maior est metellus pontifex luxuriosissimus: cu-
 ius cenam facilius est referre q̄ intelligere? Nam & ipse famo-
 sam immo infamē fecit cenam/ & anticinium (vt ait portunias-
 nus) paraceniū tanta instruxit luxuria: vt non modo splendore
 cene ciuilis: sed etiam egyptium luxum excederet. Quis tunc
 luxuriam accusaret aliorum/ q̄n tot rebus facta fuit cena ponti-
 ficum. Nā & ipsa eduliorum genera vel dictu turpia sunt: & no-
 stratibus licet nimis in luxus splendore glorientur pro parte in-
 audita. Si quis ea nosse desiderat: recenseat saturnalia/ percur-
 rat portuniani ciuilia instituta. ¶ Ne tamen vitiorum longe
 petantur exempla/ maiorum erroribus/ suos nostra etas ad-
 iecit. Memini meipsum in Apulia/ diuitis cuiusdam inter-

Genes. xxvij.

De cesare au-
gusto.

De nerone.

De gajo calis-
gula & vitellio.

De metello pō-
tifice.

De cena diuiti-
in apulia in q̄
auctor fuit.

Polícratici de Curialiū nugis.

fuisse cene/que ab hora diei nona vsq; ad duodecimā noctis fe-
re:et hoc quidē tēpore equidiali ptracta est. In hac itaq; camisi-
nus hospes cōstantinopolitanas/babylonicas/alexādrinas/pa-
lestinas/tripolitanas/barbarorū/syrias/feniciasq; cōgessit deli-
cias/ac si sicilia/calabria/apulia/cāpaniaq; nō sufficiant cōiuiū
instruere delicatū. Copiā rerū/ministerii disciplinā: sedulitatē
obsequii/vrbanitatē hospitis/plenius & meli⁹ referet vir singu-
laris eloquii:et qui oībus quos viderim triū linguarum gratia
prestat. Is quidē est iohānes thesaurarius eboraci:nā & ipse in-
terfuit. Sed qđ sine rubore fideiū dici vel audiri nō potest: infi-
delib⁹ teste macrobio plura turpia & luxuriosa videbantur que
seculo nostro placent:& obtinente luxu magnifica appellantur.
Nā titius in suasionē legis fannie obiicit seculo suo qđ porcum
troianū mensis inferāt: quē illi ideo sic vocabāt/quasi aliis inclu-
sis aīalibus gravidū:sicut ille equus troianus armatis gravidus
fuit. Cenā trimalchionis apud petroniū si potes ingredi: &
porcū sic gravidari posse miraberis:nisi forte āmirationē multi-
plex ignota & inaudita luxuria tollat. Et quidē multa que nos
vsu vel abusu edocti/non miramur visa sunt ammiranda imo
et stupēda maiorib⁹. Nā & porcū nō iam troianū:sed domesti-
cū dicim⁹/& in hūc modū farciendo qđ plura facim⁹ esse troiana
Vñ Marcus varro in libro.iii.de agricultura. Hoc quoq; nuper
īstitutū est saginari & lepores. Cū exceptos e leporario quōdā
in caueis & loco clauso faciā pingues. Sed & cocleas luxus fecit
saginas. Hec varro. Nihil autē istorū luxus iā habet notā:sed
est ciuilitatis insigne/quicquid incentiū est gule.

¶ De cōiuiio philosophico:et qđ ei ciuile cōnexū est:et de sum-
ptuariis legibus eius. Capitulum. VIII.

Ciuili ad philosophicū trāseam⁹:licet his qui rerum
substantiā perspicati⁹ intuētur: philosophicis ciuilia
videātur annexa esse. Siquidē philosophia rerū oīm
moderatrix a cōiuiis nō pōt abesse ciuilib⁹ cū nihil
oīno officiosum sit/aut ciuile:qđ non illa ptractet. Ipsa est qđ vni-
uersis prescribit modū:& dū disponit officia etiā plebeis & vul-
garibus interesse digna. Alioquin nihil alicubi recte pcedit
nisi & ipsa rebus asserat/qđ verbis docet. Quid enī pdest ver-
bis inanib⁹ vētilare in scholis & tutis officia:si nō actib⁹ & vita
solidētur? Dicūtur tñ esse plebeia que ad modestiā minus acce-
dūt:& quasi philosophie soluta legib⁹ ab indisciplinatione/aut
esuriem inuehūt a parcitate/aut a luxu et auuiditate furorē. Si

De Iohanne
thesaurario
eboraci.

De porco tro-
iano.

De cena tri-
malchionis.

De marco var-
rone.